

PREDPOKLADY ZMIEN SOCIÁLNO-PRIESTOROVEJ ŠTRUKTÚRY SLOVENSKÝCH MIEST

Pavol KOREC

Abstract

Assumptions of changes in socio-spatial structure of Slovak cities are evaluated in submitted paper. They concern the development of urbanisation in Slovakia until 1990, social polarisation within the society, which started in 1989 and intraurban structure, especially its two parts – physiographic and functional. We can assume, taking into the account latest development, that these changes are in direction toward higher social homogeneity of particular urban housing areas.

Key words: urbanization, social polarisation, intraurban structure, socio-spatial structure

1. Úvod

Štúdium sociálno-priestorovej štruktúry miest je v slovenskej geografickej literatúre menej frekvencovanou problematikou. Určitou odpoveďou, prečo je tomu tak môže byť upozornenie R. Matloviča (1998), že: „Sociálno-priestorová štruktúra mesta je skrytá a nedá sa odhaliť bežnými metódami terénneho geografického výskumu. Je navyše mnohodomenzionálna. Odhaliť ju je možné preto len aplikáciou metód viacrozmernej štatistiky.“ K tomuto treba podotknúť, že sociálno-demografickú štruktúru považuje uvedený autor za jednu zo štyroch parciálnych intraurbaných štruktúr mnohorozmernej superštruktúry mesta. Ďalšími tromi sú fyziografická, morfológická a funkčná. V geografickej literatúre je treba upozorniť na tri štúdiá, v ktorých je dôsledne hodnotená sociálno-priestorová štruktúra mesta vyúsťujúca do zovšeobecnení. Sú to práce A. Bezáka (1987, 1988) a R. Matloviča (1998).

Z celého radu dôležitých poznatkov, ktoré tieto práce prinášajú sú vo vzťahu k predkladateľnému príspevku dôležité dva z nich. A. Bezák (1987) usudzuje, že z činiteľov formujúcich sociálno-priestorovú štruktúru Bratislavy pred rokom 1987 významnú úlohu zohrávali najmä štyri: princípy bytovej politiky, diferencované funkčné využitie mestského teritória, perzistencia vnútornej štruktúry a vnútromestská redistribúcia obyvateľstva. Druhý dôležitý poznatok uvádza A. Bezák (1988) v závere tejto svojej práce. Nazdáva sa, že: „... dôkladná znalosť sociálno-priestorovej diferenciácie obytného územia Bratislavy nie je iba rýdzo akademickou otázkou, ale aj jednou z nevyhnutných podmienok kvalifikovaného usmerňovania a plánovania mestského územia“. Podľa autora sa totiž obytné areály každého zo siedmich identifikovaných regionálnych typov vyznačujú rozdielnou sociálnou a demografickou štruktúrou, osobitným charakterom sociálnych vzťahov a odlišným spôsobom denného života ich obyvateľov. K podobnému záveru dospel aj I. Nový a kol. (1998), ktorý hovorí, že znalosť sociálnej štruktúry mesta nám umožní lepšie identifikovať konkrétne cieľové skupiny a správne odpovedať na otázku, komu adresovať ponuku výrobkov a služieb a tak lepšie plánovať rozvoj mesta.

Doc. RNDr. Pavol KOREC, CSc.

*Katedra humánnej geografie a demogeografie, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského,
Mlynská dolina 1, 842 15 Bratislava*

Hlavným cieľom tohto príspevku je ukázať predpoklady, resp. činitele, ktoré sú v pozadí zmien sociálno-priestorovej štruktúry slovenských miest prebiehajúcich prakticky od roku 1990. Z viacerých činiteľov zhodnotíme tri, podľa nášho názoru najdôležitejšie: vývoj urbanizácie Slovenska do roku 1990, sociálnu polarizáciu spoločnosti, ktorá začala rokom 1989 a priestorovú štruktúru miest.

2. Vývoj urbanizácie Slovenska do roku 1990

Slovensko je všeobecne považované za mladé urbanizované územie. Vývoj urbanizácie Slovenska má v porovnaní s ostatnými štátmi sveta špecifický charakter spôsobený najmä osobitosťami prírodného prostredia, absenciou politickej a ekonomickej nezávislosti do roku 1918 a v určitých reláciách až do roku 1993, hospodárskou zaostalosťou a poľnohospodárskym charakterom územia pred rokom 1948, špecifikami regionálneho rozvoja v období budovania socializmu a lokalizáciou v kontaktnej oblasti západoeurópskych a východoeurópskych kultúr. Geografických prác venovaných vývoju urbanizácie Slovenska je veľa. Prakticky vo všetkých sa konštatujú vyššie uvedené skutočnosti. Je tomu tak aj v jednej z posledných prác, ktorej autorom je O. Bašovský (1995). Tento autor uvádza, že urbánna, ale aj regionálna štruktúra Slovenska boli zásadne transformované po 2. svetovej vojne. Bolo to obdobie najhlbších ekonomických premien v jeho dejinách, keď hlavným procesom ekonomickej transformácie krajiny bola jej priama industrializácia. Na bezprostredný vplyv industrializácie na urbanizáciu Slovenska poukazuje tiež viac autorov. Pre hodnotenie vzťahu vývoja urbanizácie Slovenska k sociálno-priestorovej štruktúre slovenských miest je vhodné uviesť vývoj podielu obyvateľstva Slovenska žijúceho v mestách podľa základných veľkostných skupín.

Z informácií, ktoré sú obsiahnuté v tabuľke 1 treba upozorniť na dve nasledovné. Hlavným obdobím urbanizácie Slovenska je 40 rokov od roku 1950 do roku 1990, keď sa podiel obyvateľov žijúcich v mestách zvýšil z 24,9% na 56,68%. Význam tohto obdobia vynikne vtedy, keď si uvedomíme, že absolútny počet obyvateľov žijúcich v mestách sa zvýšil z niečo nad 850 tisíc na takmer 3 milióny.

Dôležité je aj zistenie, že v porovnaní s rokom 1869, ale aj s rokom 1950, je pre rok 1991 zrejmy posun obyvateľstva žijúceho v mestách do miest veľkostných skupín nad 50 tisíc obyvateľov. V roku 1991 (ku dňu sčítania obyvateľov v marci) žilo v mestách nad 50 tisíc už 44,06% mestského obyvateľstva, čo bolo viac ako 1,3 milióna obyvateľov. V roku 1950 žilo v mestách týchto veľkostných skupín len niečo vyše štvrtí milióna obyvateľov.

Skutočnosť, že urbanizácia je celkom mladý národný fenomén implikuje konštatovanie, že veľký podiel obyvateľov žijúcich v mestách v roku 1991 mal veľmi málo skúseností z mestského životného štýlu. Štýlom obliekania, spôsobmi trávenia voľného času a ďalšími prejavmi dokumentovalo veľa obyvateľov veľkých mestských sídlisk svoju nedávnú príslušnosť k vidieku. Urbanizácia v širšom slova zmysle nebola v roku 1991 ešte ukončená. G. Węclawowicz (1997) hodnotiac urbanizáciu Poľska v povojnovom období nazýva urbanizáciu v období budovania socializmu „chromú urbanizáciu“ (lame urbanization).

Tab. 1. Vývoj podielu obyvateľstva žijúceho v mestách

	1869	1921	1950	1991	1995
Počet obyvateľov SR	2 481 811	2 993 859	3 442 111	5 274 335	5 367 790
Podiel vidieckych obcí	89,9	81,2	75,1	43,32	42,93
Podiel miest	10,1	18,8	24,9	56,68	57,07
z toho mestá: do 10 000	48,52	40,96	34,53	13,51	12,73
10 000 – 19 999	23,76	32,98	22,49	15,15	14,50
20 000 – 49 999	27,72	–	13,25	27,27	28,90
50 000 – 99 999	–	26,06	7,22	21,40	21,25
nad 100 000	–	–	22,48	22,66	22,62

Prameň: Retrospektívny lexikón obcí ČSSR I/1, FSÚ, Praha, 1978.

Sčítanie ľudu, domov a bytov 1991, ŠÚ SR, Bratislava, 1992.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1996, ŠÚ SR, Bratislava, 1997.

Prudký prílev obyvateľov do miest po roku 1950 nastal v období absencie trhovej ekonomiky v širokom chápaní a tým vlastne aj absencie prirodzených tendencií formovania sociálnej i sociálno-priestorovej štruktúry v slovenských mestách. Pre formovanie sociálno-priestorovej štruktúry po roku 1948 mali rozhodujúci vplyv procesy, akými boli zníženie pracovnej mobility, zrušenie trhu s pôdou, majetková nivelizácia rodín, preferovanie robotníckej triedy, rozvoj komplexnej bytovej zástavby a bytová politika všeobecne a plánovaná regulácia rozvoja mesta. V podobnom zmysle hodnotí toto obdobie vývoja sociálno-priestorovej štruktúry Bratislavy aj A. Bezák (1987), pričom podotýka, že diferenciácia obytného územia Bratislavy i ostatných socialistických miest stratila ostrý sociálno-triedny charakter. Podobne aj J. Musil (1992) upozorňuje, že jednotlivé obytné areály socialistických miest sa na konci 80-tych rokov vyznačovali v dôsledku povojnového vývoja veľkou sociálnou heterogenitou.

3. Sociálna polarizácia spoločnosti

Sociálna stratifikácia (štruktúra) je charakteristický znak každej spoločnosti. Podoba stratifikácie spoločnosti má kľúčový význam pre pochopenie jej celkovej povahy, pretože stratifikácia je odrazom toho, čo je v danej spoločnosti považované za najvyššie hodnoty. Sociológovia uvádzajú, že v demokratickej spoločnosti s trhovou orientovanou ekonomikou sú základnými kritériami stratifikujúcimi spoločnosť veľkosť majetku, podiel na moci a prestíž, chápaná spravidla ako prestíž povolania (J. Keller, 1997). Za ďalšie vertikálne orientované stratifikačné kritériá je potrebné podľa I. Nového a kol. (1998) považovať najvyššie dosiahnuté vzdelanie, zamestnanecký status a kultúrneho životného štýlu v mimopracovnej dobe.

Vymedzil systém sociálnej stratifikácie určitej spoločnosti je koncepčne i čisto technicky neobyčajne zložitý. Vypracovanie takéhoto systému má len podmienenú hodnotu, nemôže byť

cieľom sám o sebe. Prínos takéhoto systému začína až vtedy, keď je možné s jeho pomocou odhaliť súvislosti a vysvetliť sociálne javy, ktoré zostávajú samotným sociálnym aktérom skryté a nepochopiteľné.

S politickými, ekonomickými a spoločenskými zmenami v Slovenskej republike na začiatku 90-tych rokov logicky prichádza aj k zásadným zmenám v sociálnej štruktúre spoločnosti. Pozorujeme prebiehajúcu diferenciaciu spoločnosti, pri ktorej nastáva zviditeľňovanie odlišností medzi jednotlivými sociálnymi úrovňami. Vzhľadom k formujúcemu sa systému noriem a hodnôt reflektujúcich sociálnu realitu u nás možno tento proces označiť ako formovanie novej sociálnej štruktúry. Vzhľadom k odlišným kritériám pri štúdiu sociálnej štruktúry v minulosti je dnes veľmi zložitá porovnávať a hodnotiť vývoj sociálnej štruktúry.

Pre stratifikovanú spoločnosť ekonomicky vyspelých krajín je charakteristická vysoká sociálna mobilita. Postavenie jedinca sa môže meniť v dôsledku sociálno-ekonomického vývoja spoločnosti, ale hlavne v dôsledku vlastných aktivít v priebehu individuálneho života jednotlivca. Nemožno však samozrejme nevidieť určitú mieru závislosti na východiskovej pozícii.

Príjem, veľkosť majetku, je podľa väčšiny autorov zaoberajúcich sa sociálnou stratifikáciou spoločnosti jedným z dvoch najdôležitejších statusotvorných činiteľov, ktoré určujú pozíciu jedinca v sociálnej štruktúre spoločnosti (J. Keller 1997, G. Węclawowicz 1997, I. Nový a kol. 1998 i iní).

V Slovenskej republike, vzhľadom k spomínanému nivelizovanému charakteru príjmov obyvateľstva v období pred rokom 1989, prebieha výrazná majetková diferenciacia obyvateľstva. Na vývoj príjmovej dynamiky majú vplyv hlavne odšátňenie majetku a uvoľnenie súkromného podnikania, kvalitatívna zmena ekonomiky, vstup zahraničných firiem na Slovensko, nové legislatívne opatrenia i iné faktory.

Pri prechode k trhovej ekonomike sa objavila nová „zostava“ ponuky pracovných príležitostí. Expanzia súkromného podnikania má v tomto vedúcu úlohu. Nové dobre platené pracovné príležitosti sa objavili aj v bankovníctve a vo finančných inštitúciách všeobecne, v manažerskej a konzultačno-poradenskej činnosti, vo sfére súdnictva a právneho poradenstva i v iných oblastiach. Z hľadiska priestorovej štruktúry miest je dôležitá poznámka L. Sýkora (1993a), ktorý upozorňuje, že nárast nových aktivít a teda aj pracovných príležitostí, spojovaných s nástupom postindustriálnej spoločnosti, t.j. finančníctva, poradenstva, masmédií, reklamy a špeciálnych služieb je koncentrovaný do mestských centier. Dôsledkom uvádzaných procesov je akcelerácia sociálnej polarizácie nielen vo veľkých mestách, ale v celom štáte všeobecne. Dobré viditeľným impulzom pre jej naštartovanie bola samotná privatizácia, keď sa v priebehu krátkeho času oddelila od ostatných vrstva ekonomicky silného obyvateľstva.

G. Węclawowicz (1997) konštatuje, že všetci obyvatelia krajín východnej Európy môžu byť klasifikovaní ako „vítězi“ alebo „porazení“ procesom transformácie. S týmto tvrdením je možné súhlasiť s poznámkou, že existuje skupina ľudí, ktorých „zisky“ alebo „straty“ sú malé a oni zostávajú približne na rovnakej ekonomickej úrovni ako boli pred rokom 1989. Práve táto skupina ľudí by mala predstavovať základ strednej vrstvy obyvateľstva. Požadovaná veľkosť strednej vrstvy sa považuje za jeden z podstatných stabilizačných faktorov spoločnosti v súvislosti s jej sociálnou stratifikáciou.

Fakty uvádzané v tejto časti príspevku ukazujú, že určenie sociálnej štruktúry našej spoločnosti je v súčasnom období jej vývoja zložité a polemické. Napriek tomuto konštatovaniu je nepopierateľné, že v priebehu uplynulých 10 rokov sa na Slovensku vytvorila početná vrstva ekonomicky silného obyvateľstva ako aj vrstva žijúca na hranici alebo pod hranicou životného minima. Táto základná diferenciácia obyvateľstva je najvýraznejšia vo veľkých mestách. Aj G. Węclawowicz (1997) konštatuje, že sociálna polarizácia spoločnosti krajín východnej Európy sa prejavuje predovšetkým formovaním novej elity a novej vrstvy ubiedených (new underclass stratum). Formovanie silnej elitnej vrstvy ako aj vrstvy chudobných predstavuje významný predpoklad pre zmeny sociálno-priestorovej štruktúry slovenských miest.

4. Priestorová štruktúra miest

Na tomto mieste nebudeme polemizovať o zložitosti priestorovej štruktúry mesta ako objektu geografického výskumu. Veľmi dobre to urobili vo svojich prácach A. Bezák (1992), L. Sýkora (1993a) a R. Matlovič (1997). Poznanie komplexne chápanej priestorovej štruktúry mesta je však nevyhnutným predpokladom pre pochopenie zmien jeho sociálno-priestorovej štruktúry. V zmysle práce R. Matloviča (1998) je dôležité venovať pozornosť hlavne hodnoteniu dvoch parciálnych intraurbánnych štruktúr, fyziografickej a funkčnej. Napriek tomu, že jednotlivé slovenské mestá sa vyvíjali v rozdielnych prírodných a hospodárskych podmienkach, môžeme ukázať niektoré spoločné črty ich priestorovej štruktúry. Platí to hlavne pre veľké mestá, t. j. pre mestá s počtom obyvateľov viac ako 50 tisíc. Pri priestorovej štruktúre slovenských miest vo vzťahu k nastupujúcim zmenám sociálnej štruktúry treba upozorniť hlavne na nasledovné skutočnosti:

1. Hoci väčšina slovenských miest sa vyvíja už viac ako 700 rokov, základné rysy dostala ich funkčná priestorová štruktúra za 40 rokov tzv. „socialistickej výstavby“.
2. Dôsledkom rozsiahleho pričleňovania okolitých obcí k mestám, ktoré sa uskutočnilo v niekoľkých etapách po 2. svetovej vojne je veľká rozloha katastrov miest, pričom veľký podiel z katastra zaberajú poľnohospodárska pôda a lesy. Logickým dôsledkom tohto vývoja je nekompaktná zástavba mesta. Niektoré zastavané časti katastra mesta, obyčajne pôvodné vidiecke sídla, sú od centrálnych častí oddelené rozsiahlymi plochami poľnohospodárskej pôdy alebo lesov. Ďalším dôsledkom je zložité územnosprávne členenie slovenských miest.
3. V období rozsiahlej komplexnej bytovej zástavby boli spravidla po obvode miest vybudované rozsiahle monofunkčné obytné areály, ktoré zabrali z hľadiska prírodných podmienok a polohy v meste najvýhodnejšie plochy.
4. Slovenské mestá mali pred rokom 1989 funkčne i stavebne podrozvinuté centrá. Na význam centra mesta (CBD) pre vývoj jeho sociálno-priestorovej štruktúry poukázal už L. Sýkora (1993b).
5. Vážnym problémom slovenských miest je absencia základnej cestnej siete, ktorá by zabezpečila medzioblastné vzťahy v meste, tranzit cez mesto a obchvat mesta.
6. Na území katastrov slovenských miest sa ešte stále nachádza pomerne veľký rozsah pôvodného vidieckeho osídlenia.

Je zrejme, že osobitosti fyziografickej a funkčnej priestorovej štruktúry mesta v mnohom predurčia dynamiku zmien sociálno-priestorovej štruktúry. Na tento vzťah nepriamo poukázal aj J. Haloun (1993). Ten medzi trendami, ktoré budú v podmienkach trhového hospodárstva a demokratizácie spoločnosti podmieňovať urbánny rozvoj Prahy uvádza aj nasledovný: „Dopyt po nadštandardnom bývaní v historickom jadre mesta, v iných príťažlivých lokalitách a tiež v záhradných predmestiach prímestskej krajiny. Zároveň s týmto sa bude prehĺbovať sociálna segregácia obyvateľstva a vytvárať nový vzor sociálnej geografie v mierke mesta i celej aglomerácie.“ Vplyv tohto trendu je možné zovšeobecniť aj na ostatné mestá bývalého Československa.

Z empirických výskumov i pozorovaní uskutočnených v posledných rokoch zisťujeme, že nadštandardné bývanie ako predpoklad formovania obytných areálov s homogénnou sociálnou štruktúrou sa sústreďuje do troch oblastí, do historického centra mesta, do príťažlivých lokalít s nižšou intenzitou zástavby a do poľnohospodárskej alebo lesnej krajiny nachádzajúcej sa spravidla v katastri mesta. Ako sme už uviedli v jednej z predchádzajúcich prác (P. Korec, E. Smatanová, 1997), rozmiestňovanie hlavných oblastí nadštandardnej bytovej výstavby má svoje pravidlá. Lokalizujú sa v súlade s funkčnou priestorovou štruktúrou mesta, klimatickými podmienkami, v blízkosti lesných komplexov a vo výhodnej vzdialenosti k nadoblastným dopravným cestám, resp. k centru mesta.

5. Záver

Jednou z charakteristických črt vývoja priestorovej štruktúry slovenských miest v období po 2. svetovej vojne bolo zvyšovanie sociálnej heterogenity ich obytných areálov. Vzhľadom na skutočnosť, že obdobie 40 rokov „socialistickej výstavby“ malo rozhodujúci vplyv na vývoj všetkých základných charakteristík mesta včítane vývoja počtu obyvateľov, mal tento proces veľkú intenzitu. Treba poznamenať, že sa odohrával v období, keď rozhodujúcim kritériom sociálnej stratifikácie spoločnosti bola triedna príslušnosť.

Po zmenách, ktoré sa uskutočňujú na Slovensku od roku 1989 sa rýchlo zmenil pohľad na hlavné kritériá stratifikujúce spoločnosť. Za hlavné kritériá začínajú byť považované majetkové pomery a podiel na moci. Dôsledkom tohto je vývoj novej sociálnej štruktúry spoločnosti. V slovenských mestách sú už dnes zreteľne pozorovateľné tendencie smerujúce k zmene ich sociálno-priestorovej štruktúry. Viacerí sociológovia však upozorňujú, že vzhľadom na ťažkopádnosť vývoja legislatívy v bytovej politike a konzervatívnosť obyvateľstva bude proces zmien sociálno-priestorovej štruktúry pomalý.

Nehľadiac na to, podmienky pre zmeny sociálno-priestorovej štruktúry slovenských miest sú zrejme a zmeny už začali. Máme dôvody predpokladať, že vo veľkých mestách s polyfunkčnou štruktúrou bude dynamika týchto zmien väčšia. Viacerí autori totiž poukazujú na zmeny hlavných funkcií a intenzifikáciu využívania územia mesta ako na dve najcharakteristickejšie črty vývoja slovenských miest po roku 1989. Veľké mestá majú takto lepšie možnosti adaptácie na nové podmienky rozvoja.

Literatúra:

- BAŠOVSKÝ, O. (1995): Súčasný stav a prognóza urbánnej a regionálnej štruktúry Slovenska a ekonomická transformácia. Sborník ČGS, 100, 2, Praha, ss. 78-91.
- BEZÁK, A. (1987): Sociálno-priestorová štruktúra Bratislavy v kontexte faktorovej ekológie. Geografický časopis, 39, ss. 272-293.
- BEZÁK, A. (1988): Regionálne typy sociálno-priestorovej štruktúry Bratislavy. Geografický časopis, 40, ss. 311-329.
- BEZÁK, A. (1992): Prístupy k analýze vnútornej štruktúry miest: Prehľad a zhodnotenie. AFRNUC Geographica, 32, UK, Bratislava, ss. 287-298.
- HALOUN, J. a kol. (1993): Z úvodní studie k sociálně-ekonomickému rozvoji hlavního města Prahy. Územní plánování a urbanizmus, ročník XX.
- KELLER, J. (1997): Úvod do sociologie. SLON, Praha, 181 s.
- KOREC, P., SMATANOVÁ, E. (1997): Vplyv transformačných procesov na zmeny priestorovo-funkčných vzťahov v regióne Bratislavy. Zborník z medzinárodnej konferencie „Aktuálne problémy regionálneho rozvoja“, Banská Bystrica, 28.-29. mája 1997, ss. 162-169.
- MATLOVIČ, R. (1997): Hlavné smery geografických výskumov intraurbánnych štruktúr. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae, UP, Prírodné vedy, biológia-chémia-geografia, XXVIII, FHPV PU Prešov, ss. 149-175.
- MATLOVIČ, R. (1998): Geografia priestorovej štruktúry mesta Prešov. Geografické práce, VIII, 1, FHPV PU, Prešov, 260 s.
- MUSIL, J. (1992): Změny městských systémů v postkomunistických společnostech střední Evropy. Sociologický časopis, 28, ss. 451-461.
- NOVÝ, I. a kol. (1998): Sociologie pro ekonomy. Grada, Praha, 164 s.
- SÝKORA, L. (1993a): Teoretické přístupy ke studiu města. In: Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii, ed. L. Sýkora, UK Praha, ss. 64-99.
- SÝKORA, L. (1993b): Gentrifikace: měnící se tvář vnitřních měst. In: Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii, ed. L. Sýkora, UK Praha, ss. 100-119.
- WEŁŁAWOWICZ, G. (1997): The changig socio-spatial patterns in Polish cities. In: Münchener Geographische Hefte, 76, Prozesse und Perspektiven der Stadtentwicklung in Ostmitteleuropa, ed. Z. Kovács, R. Wiessner, L.I.S. Verlag, Passau, ss. 75-81.

ASSUMPTIONS OF CHANGES IN SOCIO-SPATIAL STRUCTURE OF SLOVAK CITIES

Pavol KOREC

Summary

We can consider urbanisation development in Slovakia until 1990, social polarisation which started after 1989, and spatial structure of cities, including its two parts – physiographic and functional, as the most important assumptions of changes in socio-spatial structure of Slovak cities.

The period of forty years between 1950 and 1990 is decisive when we think about urbanisation in Slovakia. The dynamic growth of urban population after 1950 was combined with absence of market economy. It meant the development without influence of natural forces and tendencies that could form socio-spatial structure of Slovak cities. Processes like property equalisation of families, cancellation of urban land market, development of planned mass housing construction and housing policy in general, etc., had crucial impact on socio-spatial structure pattern.

Any determination of social structure of current Slovak society development is complicated and polemic. Nevertheless it is obvious, that certain quite numerous layer of economically resourceful population has been formed within last 10 years, as well as opposite layer living at the bottom of the society, surviving under the level of living minimum. It is just this social polarisation, i.e. formation of strong elite layer and layer of people living in underprivileged conditions, which constitute important assumption of changes in urban socio-spatial structure.

Urban socio-spatial structure development is determined by physiographic and functional partial intraurban structures. Housing with higher living standard, as assumption for socially homogenous housing areas formation is developing in consent with particular rules. Growth in this type of housing is related to existing functional spatial structure, climatic conditions, prevailing winds' directions, nearby forest areas, and location in regard to the main transport routes and close to the city centre.

Recenzent: Prof. RNDr. Jozef Mládek, DrSc.

DOJÍŽDKA ZA PRACÍ A STĚHOVÁNÍ OBYVATEL ZE SLOVENSKA DO MORAVSKÉ ČÁSTI MORAVSKOSLOVENSKÉHO POMEZÍ

Dalibor MAREK

Abstract

Paper contains fractional research data from a project of Grant Agency of Czech Republic „Actual changes of spatial interactions in the Moravian – Slovak borderland“ (chief researcher S. Řehák). Changes in employment of persons from Slovakia and shifts in migration of inhabitants from Slovakia to frontier districts were also observed within the research. Concerned area contains of districts Břeclav, Hodonín, Uherské Hradiště, Zlín, Vsetín a Frýdek – Místek. The aim of paper is to apprise of the research of changes which happened in Moravian – Slovak borderland after division of ČSFR.

Key words: labour market, commuting, migration, inhabitants of Slovakia in Czech Republic

1. Úvod

Referát obsahuje dílčí poznatky z řešení projektu Grantové agentury ČR „Aktuální změny prostorových interakcí na moravsko-slovenském pomezí“ (odpovědný řešitel S. Řehák).

Mgr. Dalibor MAREK

Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, Kotlářská 2, 611 37 Brno